

Inga Torikka

TIETOKONEAVUSTEINEN KAAVOITUS

Case: Suomen Lucia-neidon lammasturkin suunnittelu ja tietokoneavusteinen kaavoitus

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Vaatetusalan koulutusohjelma

Maaliskuu 2013

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Maaliskuu 2013	Tekijä/tekijät Inga Torikka
Koulutusohjelma Vaatetusalan koulutusohjelma		
Työn nimi TIETOKONEAVUSTEINEN KAAVOITUS Case: Suomen Lucia-neidon lammasturkin suunnittelu ja tietokoneavusteinen kaavoitus		
Työn ohjaaja Pia Blomström	Sivumäärä 35 + 1	
<p>Opinnäytetyön teoriaosuuden tavoitteena oli tutkia kaavoittajan työtä, ja sitä, miten kaavoitus ja kaavoittajan työ eroavat vaatetus/turkis- ja nahka-alalla. Teoriaosuuteen kerättiin aineistoa sekä painetusta tekstistä että kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin haastattelemalla vaatetus- ja turkisalan asiantuntijoita eli kaavoittajina ja mallimestarin työtehtävissä toimivia henkilöitä.</p> <p>Haastattelujen avulla selvitettiin vaatetus/turkis- ja nahkatuotteen kaavoituksellisia eroja, kaavoittajan työtehtäviä ja ammatissa tarvittavia ominaisuuksia.</p> <p>Opinnäytetyön käytännön osuudessa suunniteltiin ja kaavoitettiin lammasturkki valtakunnan Lucia-neidolle. Työn toimeksiantaja oli kansanterveyttä edistävä järjestö Folkhälsan. Turkin kaavoitus tehtiin tietokoneavusteisesti. Naisten pukineita valmistava Friitala Fashion Oy valmisti lammasturkin opinnäytetyön tekijän laatimien kaavojen ja työ-ohjeiden perusteella.</p> <p>Friitala Fashion Oy:n mallimestarilta saatu palaute kaavoista oli positiivista. Hänen mielestään työ-ohjeet olivat selkeät, eikä kaavoissa ollut teknisesti vikoja tai epäselvyyksiä.</p> <p>Suomen Lucia-neito käytti lammasturkkia Helsingin tuomiokirkossa järjestetyn kruunajaistilaisuuden yhteydessä. Opinnäytetyön tekijän mielestä turkki sopi juhlaan tilaisuuteen hyvin.</p>		

Asiasanat

kaavoittaja, kaavoittaminen, lammasturkki, Lucia-neito, tietokoneavusteinen kaavoittaminen.

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit for Technology and Business, Kokkola-Pietarsaari	Date March 2013	Author Inga Torikka
Degree programme Degree Programme in International Business, Department of fur design		
Name of thesis COMPUTER-AIDED PATTERNMAKING Case: Design and Computer-aided Patternmaking of Finland's Lucia Maiden's Sheep Fur Coat		
Instructor Pia Blomström		Pages 35 +1
<p>The aim of the theory part of this thesis was to study the patternmaker's job and how the patternmaking process and the patternmaker's job tasks differ in the clothing/ fur- and leather trade.</p> <p>The research was done through literature review and the research method used was qualitative in nature including interviews with experts within the clothing and fur/leather trade, in other words, patternmakers and persons working with tasks related to the patternmaking profession.</p> <p>The interviews helped to identify the differences in patternmaking when working respectively with textile, fur and leather products; the tasks of a patternmaker and the qualities needed for this specific profession.</p> <p>The practical part of this thesis consisted of the design and patternmaking of the sheep fur coat for Finland's Lucia maiden. The commissioner for this thesis was the organization Folkhälsan, which is working for the promotion of public health in Finland. The pattern making of the sheep coat was made with the help of computer programs. The women's clothes manufacturer Friitala Fashion Ltd. completed the sheep fur coat based on the patterns and written instructions made by the author of this thesis.</p> <p>The feedback given by the patternmaker at Friitala Fashion Ltd. was positive. Her opinion was that the instructions were clear and that there were no obscurities or flaws in the patterns.</p> <p>Finland's Lucia maiden wore her sheep fur coat at her coronation in Helsinki Cathedral. The sheep fur coat was suitable for the festive occasion according to the thesis writer.</p>		

Key words

computer-aided patternmaking, Lucia maiden, patternmaker, patternmaking, sheep fur coat

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN MÄÄRITTELY	3
3 KAAVOITUS	5
3.1 Kaavoitukseen valmistautuminen	5
3.2 Turkis/ nahka- ja kangastuotteen kaavoituksellisia eroja	6
4 KAAVOITTAJAN TYÖ	9
4.1 Kaavoittajan ammattitaitovaatimukset	10
4.2 Kaavoittajien työllistymistilanne	11
5 TIETOKONEAVUSTEINEN KAAVOITUS	13
5.1 Kaavoitusohjelmistot	13
5.2 Kaavapankki	14
6 TOIMEKSIANTO	15
6.1 Folkhälsan	15
6.2 Friitala Fashion Oy	17
7 LUCIAPERINNE SUOMESSA	20
7.1 Legenda Luciasta	21
7.2 Suomen Lucia-neidon valinta	21
8 LAMMASTURKIN MALLIN VALINTA JA KAAVOITTAMINEN	23
8.1 Lammasturkis	26
8.2 Nahka	27
8.3 Turkin kaavoitus ja kuosittelu	27
8.3.1 Sovitusvaate	30
8.3.2 Kaavojen ja työohjeiden toimitus Friitala Fashion Oy:lle	31
9 POHDINTA JA TULOKSET	32
LÄHTEET	34
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Turkiskone

KUVIO 2. Esimerkki minkkiturkin kaitalejaosta

KUVIO 3. Luonnos nappanahkaan upotetusta turkispallo-kuvioinnista

KUVIO 4. Luonnos helman pyöreästä muodosta

KUVIO 5. Luonnos Lucia-neidon lammasturkista

KUVIO 6. Materiaalinäyte lammasmokasta

KUVIO 7. Helman kaavoittamistilanne

KUVIO 8. Sovitusvaatteen tarkastelua mallinuken päällä

TAULUKKO 1. Lucia-neidon lammasturkin valmistumisaikataulu

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön teoriaosuuden tavoitteena on tutkia kaavoittajan työtä ja sitä, miten kaavoitus ja kaavoittajan työ eroavat vaatetus/turkis- ja nahka-alalla. Teoriaosuuteen kerätään aineistoa painetusta tekstistä sekä kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin haastatteleamalla vaa- te- ja turkisalan asiantuntijoita eli kaavoittajina ja mallimestarin tehtävissä toimivia alansa osaajia.

Opinnäytetyön käytännön osuuteen kuuluu lammasturkin suunnittelu ja kaavoitus Suomen Lucia-neidolle. Lammasturkin kaavoitus tehdään tietokoneella ja valmiit kaavat lähetetään naisten pukineita valmistavalle Friitala Fashion Oy:lle Poriin, joka valmistaa lammasturkin näiden kaavojen ja suunnittelijan tekemien työ-ohjeiden perusteella. Lammasturkin toimeksiantajana on kansanterveyttä edistävä Folkhälsan. Folkhälsan on järjestö, joka toimii Suomen ruotsinkielisillä alueilla. Se kouluttaa terveydenhoitajia, myy monenlaisia terveysalan palveluita kunnille ja kaupungeille ja järjestää erilaisia kampanjoita ja markkinoita, joiden tulot käytetään sosiaali- ja terveystyöhön. Folkhälsan järjestää vuosittain Suomen Lucia-neidon valinnan ja rahakeräyksen yhteistyössä Hufvudstadsbladetin, Radio Vegan ja Suomen ruotsinkielisen television FST5:n kanssa. Lucia-neidon lammasturkin mallista päätetään yhdessä Folkhälsanin edustajien kanssa.

Mallimestarin/kaavoittajan työstä on tehty kattavia tutkielmia esimerkkinä Ulle Liesvirran pro-gradu-tutkielma ”Mallimestari globalisoituneen sarjatuotannon situationaalisessa prosessissa” ja Sirpa Sivanderin opinnäytetyö ”Mallimestarin työnkuva suunnittelijan työparina”. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan kaavoittajan työtä, ja sitä, miten kaavoitus ja kaavoittajan työ eroavat vaatetus/turkis- ja nahka-alalla.

Opinnäytetyön tekijä on itse suorittanut käsi- ja taideteollisen perustutkinnon ja opiskellut turkisalan suunnittelua ja markkinointia Centria ammattikorkeakoulussa. Opinnoissa ovat yhdistyneet nahka- ja turkisalan ammattiopinnot sekä liiketalouden opinnot. Ne ovat sisältäneet tuotesuunnittelua, markkinointia, materiaalitietoutta sekä kaavoitusta.

Opinnäytetyön tekijällä itsellään on rajallisesti kokemusta teollisesti vaatteita/pukineita valmistavista yrityksistä. Työskentely turkisateljeessa on tekijälle tutumpaa. Ateljeella tarkoitetaan pientä, yhden tai useamman henkilön yritystä, jossa tehdään lyhyitä sarjoja tai

yksittäistuotteita yleensä mittatilaustyönä. Opintoihinsa liittyen tekijä on tutustunut R-collection nimisen yrityksen työvaiheisiin työharjoittelujaksollaan Kajaanissa. Opinnäytetyöhön liittyen tekijä toivoo saavansa tutustua haastattelujen kautta naisten vaatteita teollisesti valmistaviin yrityksiin.

2 TUTKIMUKSEN MÄÄRITTELY

Tässä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Opinnäytetyön teoriaosuudessa toteutettiin neljä haastattelua, lisäksi on käytetty aiheesta aikaisemmin julkaistuja kirjallisia lähteitä. Haastateltavien kohdejoukko koostui vaatetus- ja turkisalalla toimivista henkilöistä, joilla on omakohtaista kokemusta tietokoneavusteisesta kaavoittamisesta ja yleensä kaavoittamisesta sekä tekstiilien ja turkiksen/nahan parissa työskentelystä. He ovat tuoneet haastatteluissa esille omaa näkemystään ja kokemustaan alasta.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin strukturoitua lomakehaastattelua eli haastattelu tapahtui lomaketta apuna käyttäen ja kysymykset esitettiin haastateltaville ennalta määrättyssä järjestyksessä. Lomakehaastattelun etuja on se, että itse haastattelu on helppo tehdä kysymysten laatimisen jälkeen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 203.) Haastattelututkimuksen etuihin lukeutuu se, että aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja mm. lisäkysymyksiä voidaan esittää tarpeen niin vaatiessa (Hirsjärvi ym. 1997, 200).

Haastattelut tehtiin yksittäin ja kysymykset koskivat kaavoittamista, tietokoneavusteista kaavoittamista sekä yleisesti ottaen kaavoittajan työtä. Haastatteluiden pohjalta etsitään vastauksia siihen miten vaatetusalan ja turkis- sekä nahka-alan kaavoitus ja kaavoittajan työ eroavat toisistaan. Asiantuntijoina haastatteluissa toimivat ammatinopettaja Anni Leponiemi, yrittäjä Eila Helén, vaatetusalan insinööri Leena Simonen ja turkkuri Tarja Djupsjöbacka.

Ammatinopettaja Anni Leponiemi on toiminut M.A.S.I. Jeans nimisessä farkkuja ja ulkoiluvaatteita valmistavassa yrityksessä kaavoitustehtävissä. Hän on opiskellut vaatetusteknikoksi Kokkolassa ja suorittanut sen jälkeen tietokonepohjaisen mallinsuunnittelun ja kaavoituksen jatkolinjan Pietarsaaren turkisoppilaitoksessa.

Yrittäjä Eila Helén on toiminut pitkään vaatetusalalla. Hän on opiskellut Helsingissä kaa-vaoppia ja korkeampaa kaa-vaoppia, työskennellyt ompelimosassa ja vaatetustehtaissa Teli ja Design Tuote. Hän toimii yhä nimeään kantavassa Eila Helén Oy:ssä kaavoittajan ja mallimestarin tehtävissä.

Leena Simonen on käynyt mallipukineiden valmistajalinjan ja suorittanut pukuompelijan ammattitutkinnon. Hän on valmistunut vaatetusalan ammatinopettajaksi vuonna 1988 ja vestonomiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulusta vuonna 2000. Vaatetusalan koulutusohjelman insinööriksi hän opiskeli Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa ja suoritti ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon 2006 osaamisen johtamisen koulutusohjelmassa. Leena Simonen toimii lehtorina Centria ammattikorkeakoulussa. Hän tutustui lähemmin mallimestarin/kaavoittajan työhön opettajille suunnatussa työharjoitteluprojektissa Sivas Oy:llä syksyllä 1999. Projektiin kuului kaava- ja asetelmatietokantojen perustaminen yritykselle ja heidän mallimestarinsa/kaavoittajan kouluttaminen Investronican kaavoitus-, sarjonta- ja asetteluohjelmien sekä laitteiston käyttöön.

Tarja Djupsjöbackalla on vaatetusalan tutkinto, kolmevuotinen turkkurin opistotasoinen koulutus ja sen lisäksi hän on suorittanut useita lyhytkursseja. Djupsjöbacka on toiminut useita vuosia ammatinopettajana turkis- ja nahka-alalla. Hän on myös työskennellyt turkisalan yrityksissä ja hänellä on ollut oma yritys.

3 KAAVOITUS

Kaava on vaatteiden osan piirretty tasokuva, materiaalin leikkuu tapahtuu kaavan mukaan (Eberle, Hermeling, Hornberg, Kilgus, Menzer & Ring. 2002, 143). Kaavoittaja/mallimestari piirtää kaavat käsin tai koneella. Yleensä kaavoja muokataan mallin mukaiseksi eli kuositellaan toisesta valmiiksi muokatusta kaavasta tai peruskaavasta ellei piirretä kaavaa mittojen mukaan aivan alusta. Peruskaava on yksinkertaisin kaava, jota ei ole vielä muokattu, se peittää tietyn vartalon osan. Kuositeltu kaava on peruskaavasta tietyn mallin mukaiseksi muokattu kaava. (Ravila, Koskenniemi, Koskimies, Oittinen, Puntila, Reenpää, Suomalainen, Waris & Wuolijoki. 1960, 122.)

3.1 Kaavoitukseen valmistautuminen

Useat haastattelijat aloittavat kaavoitustyön materiaaliin ja sen ominaisuuksiin perehtymällä. Materiaalin tuntemus on kaavoittamisessa avainasemassa. Kaavoituksen apuna toimivat mallipiirros, kaavojen piirtämisessä käytettävä mittataulukko, mittanauha ja tarvittaessa väljyysvarataulukko. Sarjonnassa tarvitaan sarjontataulukkoa. Manuaalisesti paperille kaavoitettaessa tärkeitä työvälineitä kaavapaperin lisäksi ovat kynä, viivoitin, sakset, liima ja pahvi. Simonen muistuttaa vielä, että mikäli lähdetään sarjatuotantoon kaavoittamaan, pitää olla tiedossa peruskoko ja kaavoittajan tulee osata kaavoittaa peruskoko materiaalille niin, että se on mallin mukainen (Simonen 2012).

Mittataulukon suhteelliset mitat on johdettu laskentakaavojen avulla vartalon mitoista (Eberle ym. 2002, 143). Kaavoituksessa käytettäviä mittataulukoita ei ole standardisoitu, vaan standardit ovat valtio- tai jopa yrityskohtaisia, siksi kaavoitus on hieman erilaista eri maissa ja yrityksissä, tämän takia kauppoissa olevien vaatteiden koot vaihtelevat huomattavasti kokomerkinästä huolimatta (Simonen 2012; Liesvirta 2007, 31). Yritykset käyttävät kaavoituksessa myös mittoja, jotka on saatu tiettyjä henkilöryhmiä mittaamalla (Eberle ym. 2002, 143). Teollisuudessa on yleinen käytäntö, että valmistetaan erilaisille vartalotyypeille kokonaan omat mallistot, esim. ns. isojen tyttöjen mallisto (Liesvirta 2007, 31). Mallimestarin täytyy siis tietää millainen vaate näyttää hyvältä millaisenkin vartalotyypin päällä. Niiden joiden vartalo ei ole standardin mukainen on vaikeampi tai joissain tapauksissa jopa

mahdotonta löytää hyvin istuvia vaatteita tavallisista vaateliikkeistä, ja he teettävät vaatteensa mittatilaustyönä vaatturinliikkeissä tai ateljeissa. (Liesvirta 2007, 31.)

Haastateltavien mielestä haasteellisinta kaavoittamisessa tuntui olevan se, että kaavoista saa suunnittelijan vision mukaisen. Myös materiaalin vaikutus väljyyksiin ja muotoihin mainittiin sekä sarjatuotantoa ajatellen sarjonnassa se, kuinka kaavan muodon saa säilymään saman mallisena niin peruskoon ihmiselle kuin isojen kokojen ihmisille.

Kaavoittajan on osattava lukea kaavamerkintöjä, jotta hän osaa itse käyttää niitä tehdessään kaavoja. Kaavamerkinnot ohjeistavat myös ompelijoita. Kaavoituksessa käytettävät merkit, langansuunta, hakit ja poramerkit ynnä muut, ovat vakiintuneet kaavanpiirtämishjelmien kautta (Simonen 2012). Langansuunta-merkki ilmaisee kankaan loimen suunnan kaavalla, eli miten päin kaavat asetellaan kankaalle. Hakki on kohdistusmerkki kaavan reunassa, se leikataan saksilla kankaalle ompelussa tapahtuvaa kohdistamista helpottamaan. Poramerkillä voidaan kaavassa osoittaa esim. taskun paikka.

3.2 Turkis/nahka- ja kangastuotteen kaavoituksellisia eroja

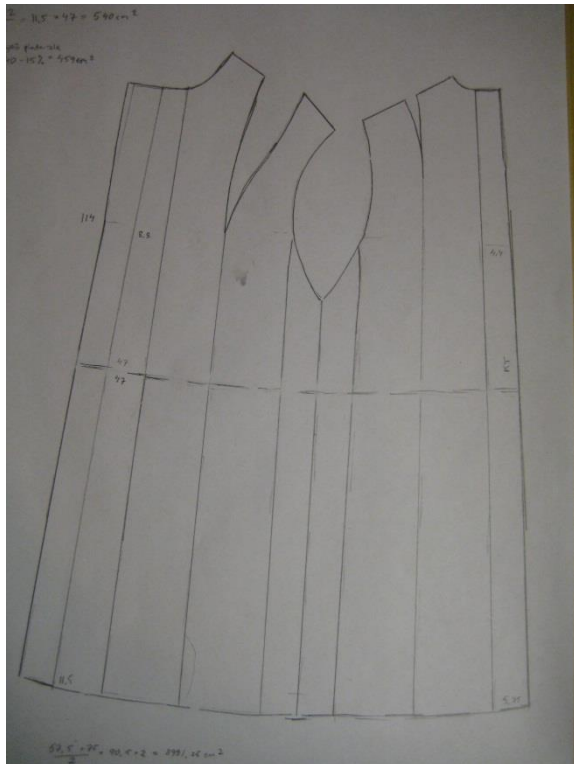
Turkisten ja nahan parissa työskentelevän kaavoittajan/mallimestarin tulee tietää, että nahka venyy eritavalla eri osissa. Nahka myös elää käytössä, se muokkaantuu ja venyy. Turkis- ja kangasvaatteen peruskaavat rakennetaan eri tavoin ja niissä käytetään erilaisia mittoja, kertoi sekä turkista että nahkaa työstänyt Djupsjöbacka (Djupsjöbacka 2012). Lisäksi turkiskaavoissa ei tarvita saumanvaroja. Reunoja ei tarvitse huolitella, koska materiaali ei purkaannu. Turkispukineet ommellaan niiden ompeluun tarkoitettulla turkiskoneella. Kuviossa 1 on turkiskone.

KUVIO 1. Turkiskone

Turkistuotetta tehdessä valmiiden kaavojen pohjalta tehdään melkein aina sovitusvaate, jotta materiaalia ei mene turhaan hukkaan virheiden vuoksi, ja jotta turkisnahkojen sommittelua on helpompi suunnitella vaatteeseen. Sovitusvaate on puuvillakankaasta kaavojen mukaan leikattu ja ommeltu prototyyppi, jota sovitetaan pukineen tulevan omistajan päälle tai samankokoisen henkilön päälle. Kangastuotteesta tehdään sovitusvaate, jos käytettävä materiaali on kallista tai kun kaavojen istuvuudesta/toimivuudesta ei olla varmoja. Kangastuotteeseen jätetään yleensä myös enemmän saumanvaroja tai väljyyttä kun istuvuutta epäillään.

Kankaasta työstettäessä käytetään yleensä rullasta tulevaa metritavaraa, kun taas turkis- ja nahkatuotteita tehdessä käytetään yleensä yksittäisiä nahkoja tai paloja. Turkiksesta työstettäessä luodaan ensin pinta, josta tuote sitten valmistetaan. Turkistuotteiden kaavoille tehdään yleensä myös kaitalejako, joka on turkisnahkojen sommittelua kaavoille (KUVIO 2). Turkistuotteessa ei näy saumoja kuten kangastuotteessa näkyisi. Muotoa antavien laskosten paikkaa voidaan siirtää helpommin turkiskaavassa, koska se ei näy helposti karvojen alta, kun taas kangastuotteessa sauman huomaa helposti.

KUVIO 2. Esimerkki minkkiturkin kaitalejaosta

Turkiskaavoja tehdessä sillä on suuri merkitys, että mitä turkista käytetään, onko karva pitkä vai lyhyt ja miten se vaikuttaa tuotteen väljyysohjeisiin. Jos karvat ovat tuotteen sisäpuolella, tarvitaan enemmän väljyyttä. Mitä pitemmät karvat ovat, sitä enemmän väljyyttä luonnollisesti tarvitaan. Vaatteen muodot jäävät piiloon pitkäkarvaisista turkisnahoista, kuten esim. ketusta tehdessä. Sen sijaan yhdistäessä esim. kangasta ja turkista tai nahkaa ja turkista saadaan vaatteeseen enemmän muotoa ja muotoa antavia saumoja näkyville.

Turkistuotteen kaavoittamisessa pidetään yleisesti haasteellisimpana kaitalejako eli nahkojen sommittelemista kaavalle. Nahat myydään yleensä suurempia eriä ostettaessa nipuisissa. Koska nahka on luonnon materiaali, voivat nahat olla hyvinkin eri laatuista. Nahkojen laadun vaihtelut tekevät kaavoittamisesta haastavaa. Kun kyseessä on kallis materiaali, halutaan olla myös taloudellisia. (Djupsjöbacka 2012).

Turkisnahat lajitellaan ennen käyttöä. Lajittelu tapahtuu hyvässä valossa käännettävällä pöydällä. Silloin valo osuu karvaan kuten turkin ollessa päällä. Jotta tuotteelle saadaan luotua tasalaatuinen pinta, lajittelussa huomioidaan yksittäisten turkisnahkojen eroavaisuudet esim. karvan pituus, väri, kiilto, nahan koko ym. Turkisnahkojen lajittelu vaikuttaa näin kaitalejakoon. Kaavoittaja tai turkkuri pystyy laskemaan turkisnahkojen tarkan menekin tuotteen kaavojen ja turkisnahan pinta-alan avulla.

Niin turkiksesta kuin myös kankaasta tehdessä asiakkaan epäsymmetrinen vartalo koetaan haastavana, koska tällaiseen asiakkaaseen eivät kaavoitusohjeet päde. Asiakkaalla voi olla esim. kyttyräselkä, toinen olkapää alempana kuin toinen jne. Tuotteen pitää kuitenkin laskeutua hyvin vartalon päällä ja näyttää hyvältä. (Djupsjöbacka 2012.) Haastavina asioina turkis- ja nahkatuotteen kaavoituksessa mainittiin myös istuvuuden ja väljyyden löytäminen, jotka voivat olla haastavia myös kangastuotetta kaavoitettaessa.

4 KAAVOITTAJAN TYÖ

Mallimestarin nimikkeeseen alla toimii kaavoittajia vaatetus-, nahkapukine-, turkis- ja kenkäalan tuotteita valmistavissa yrityksissä. Mallimestarin työtehtävät riippuvat yrityksestä, mutta yleensä niitä ovat tehtaan tuotantoon tulevien mallien kaavoitus, tuotteeseen kuuluvien kaavojen kuosittelu suunnittelijan piirroksen mukaan ja mallikappaleiden valmistuksen valvominen. Toimenkuvaan voi kuulua myös mallien suunnittelu. Mallimestari suunnittelee uusien mallien parhaan valmistustavan, joten hänen on tunnettava tehtaan tuotantomenetelmät ja sarjatuotannon asettamat vaatimukset. Suurimmissa tehtaissa voi mallimestarin apuna toimia tuotantotekniikasta vastaava tekninen tuotesuunnittelija. (Ammattinetti 2013.)

Mallimestari työskentelee läheisessä yhteistyössä mallisuunnittelijan kanssa, ajoittain yrityksen johdon, sekä myynnistä ja ostoista vastaavien henkilöiden kanssa. Seuraavan kauden uudet mallit valitaan yhteistyönä. Mallikokoelmassa voi olla satoja mallivaatteita ja niiden saattaminen valmiiksi voi aiheuttaa työhön kiirehuippuja. (Ammattinetti 2013.)

Mallimestarin erikoisammattitutkinnon voi suorittaa näyttötutkintona vaatetusosalta valmistunut insinööri, vestonomi tai artenomi. Pohjakoulutuksena voi olla tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto tai tekstiilitekniikkaa opiskelleilla tekstiilivalmistaja. (Ammattinetti 2013.)

Suomessa yhä harvemmassa vaatetehtaassa valmistetaan enää vaatteita, mutta tuotteiden suunnittelu, markkinointi sekä tuotannon suunnittelu ja logistiikka usein hoidetaan täältä käsin (Liesvirta 2007, 28).

Suomessa toimii edelleen useita pieniä vaatevalmistajia, jotka eivät käytä tietokonetta kaavoituksessa, vaan kaavojen kuosittelu eli muokkaaminen ja sarjonta, joka on eräänlaista kaavojen ”monistamista” eri kokoihin, tapahtuu edelleen manuaalisesti pahvikaavojen avulla. Samoin kankaiden leikkaaminen suunnitellaan pahvikaavoilla. (Sivander 2009,50.) Monesti kaavapalvelut myös ostetaan niihin erikoistuneilta yrityksiltä, joissa tehdään vain kaavat tuotteeseen.

Kaavoittaja hallitsee yleensä tuotteen jokaisen valmistusvaiheen ja usein pienissä yrityksissä ei ole erikseen suunnittelijaa, vaan kaavoittaja tekee myös suunnittelutyötä yhdessä johdtoportaan kanssa. Näin on myös Kokkolalaisessa Eila Helénin nimeä kantavassa perheyrietyksessä.

Voi olla että joutuu aloittamaan oman yrityksen niin silloin pitää osata tehdä kaikkea (Helén 2012).

Yleensä kaavoittaja tai suunnittelija itse tekee ensimmäisen ns. protokappaleen tuotteesta, jolloin myös mietitään työjärjestys valmiiksi ja täytetään mallikortit/tuotekortit, jotka ohjeistavat tuotteen valmistuksessa. Kaavoittajan tulee siis tietää miten valmistuspuolella toimitaan, millaisia laitteita valmistuksessa on käytettävissä ja mitä laitteilla on mahdollista tehdä ym. Mallikortissa on piirros tuotteesta edestä ja takaa, mallin tarkempi kuvaus sekä muita ohjeita valmistukseen. Yleensä myös materiaalinäyte kuuluu siihen. Mallimestarin työhön voi kuulua myös materiaalien hankinta (Leponiemi 2012).

Prototyypin sovituksen jälkeen kaavoihin tehdään tarvittavat muutokset ja kaavat sarjotaan jos ne menevät sarjatuotantoon. Sarjatuotantoa on tavallisesti jatkuvasti toistuva saman tuotteen valmistus suurina tai pieninä määrinä. (Ahola, Kuhlman, Luotio, Frey & Pietarinen. 2001, 1028-1029). Valmistettavat tuotteet tehdään sarjoissa eli yksi työvaihe kerrallaan.

Tuotannossaan koneita käyttävässä yrityksessä kaavapiirros lähetetään tietokoneelta leikkurille tai syötetään piirturille ja leikkuri leikkaa kankaan kaavojen mukaisesti. Esim. naisten vaatteita valmistavalla Eila Helén Oy:llä Kokkolassa, kaavat menevät tietokoneelta suoraan leikkurille. Hihnalla on paperi ja leikattava kangas sekä ohut muovi päällä, joka vetää kankaan tiukasti kiinni hihnalle, jottei se liiku leikatessa. Kankaasta riippuen tehdään tukikankaiden liimaukset ym. huolittelut ja aloitetaan ompelu. Työvaiheet, kuten myös ompelu, tapahtuvat sarjatuotantona valmistavissa yrityksissä vaihe kerrallaan. Yleensä sarjatuotantoon menevistä tuotteista tehdään aina mallikappale joka tarkastetaan huolellisesti.

4.1 Kaavoittajan ammattitaitovaatimukset

Kaavoittajilla tulisi olla hahmottamiskykyä sekä kykyä nähdä kolmiulotteisesti. Kaavoittajan tulisi osata hahmottaa, miltä kaavojen mukaan tehty vaate näyttää vartalon päällä. Lisäksi mainittiin sellaisia ominaisuuksia kuten pitkäjänteisyys, kärsivällisyys ja tarkkuus sekä rohkeutta kokeilla uutta. (Djupsjöbacka 2012.) Haastattelussa esille tulleita työn hyviä puolia ovat, että työ on vaihtelevaa, koska se sisältää monta eri työvaihetta ja työssä näkee käsiensä jäljen (Helén 2012; Djupsjöbacka 2012).

Ammattitaito tuo lisää itsevarmuutta sekä onnistumisen tunnetta työssä, mikä on palkitsevaa. Yrityksissä on kuitenkin kiire ja monesti pitää työskennellä stressin alla ja osata keskittyä siihen mitä tekee. Työ tuntuu vaikealta kun kaavasta tai tuotteesta ei tule toivotunlainen.

Kaavoitukseen menee aika paljon aikaa, ja sitä voi hioa kuinka kauan tahansa, että siinä pitää kans osata lopettaa. Joskus pitää tehdä nopeitakin ratkaisuja. (Djupsjöbacka 2012.)

Kaavoittajien/mallimestarin ammattitaitoon liittyy Simosen mukaan olennaisesti materiaalin tuntemus. On tiedettävä miten materiaali vaikuttaa tuotteen kaavoitukseen ja tuotantoon. Pitää osata vaateen tekniset ratkaisut, esim. kaavoituksen lisäksi mallimestarin täytyy tietää miten vaate ommellaan. Pitää osata ottaa huomioon myös se, miten kalliiksi jokin ratkaisu tulee, että osataan valmistaa mahdollisimman taloudellisesti, kuitenkin niin, että lopputulos on tarpeeksi hyvä. (Simonen 2012.)

4.2 Kaavoittajien työllistymistilanne

Haastateltavien mukaan työllistymistilanne Suomessa on verrannollinen Suomen vaate-tusteollisuuteen.

..isoja yrityksiä joihin erikseen otetaan mallimestari, niin eihän niitä oikeastaan ole, kuin muutamia Suomessakaan jotka nyt tekee kaavat.. luulisin ainakin, että aika vaikea on saada paikkoja. (Helén 2012.)

Suuremmissa mallitaloissa, jotka valmistaa vaatteita, niistä kun ihmiset jää aikaa myöten eläkkeelle tai muuten, niin sitten tavallaan tulee kysyntää, mutta että kyllä sitä varmaan on vaikeaa saada mallimestarin töitä (Leponiemi 2012).

Työ- ja elinkeinoministeriön Ammattinetti-sivuilla mainitaan myös, että alan yrityksiin työllistyy pääasiassa eläkkeelle jäävien henkilöiden tilalle. Koneistumisen yleistyessä ja tuotannon siirryttyä alhaisempien työvoimakustannusten maihin kilpailu alalla on kiristynyt. (Ammattinetti 2013.) Leena Simonen kertoo, että vielä muutama vuosi sitten Centria ammattikorkeakoululta kyseltiin osaavia mallimestareita (Simonen 2012). Tarja Djupsjöbackan mielestä ammattitaito kyllä tunnetaan ja hyvälle mallimestarille on töitä, jos vain on valmis muuttamaan työn perässä (Djupsjöbacka 2012).

Toisaalta vaatetusala laajan tietämyksen omaavan mallimestarin erikoisammattitutkinnon suorittaneet työllistyvät Suomessa helpommin nykypäivänä kuin perustutkinnon suorittaneet ompelijat tai artesaanit juuri sen takia, että valmistus on siirtynyt halpatuotantomaihin ja suunnittelu, kaavoitus sekä valmistuksen organisointi tapahtuvat yleensä Suomesta käsin. Lisäksi pienissä yrityksissä, joita Suomessa edelleen on, tarvitaan usein laajaa osaamista tuotteen suunnittelusta ja kaavoituksesta aina valmiiseen tuotteeseen asti. Vaatetusala on suhdanneherkkä ala, eli tuotantoon ja työllistävyyteen vaikuttavat kuluttajien ostokäyttäytyminen, asiakastoimialojen toiminta ja talouden suhdanteet (Ammattinetti 2013). Turkis- ja nahka-alalla työllistymisessä mallimestareilla on samanlainen tilanne kuin vaatetusalalla yleensä. Turkisala on pieni ja ammattitaito tunnetaan.

Onhan siitä paljon etua, jos olet tutustunut nahan ompeluun tai turkikseen, että silloin pystyt kyllä tehdä myös vaatteitakin (Leponiemi 2012).

5 TIETOKONEAVUSTEINEN KAAVOITUS

Teollisessa vaatetusalan yrityksessä, jossa tuotanto on koneistettu, tehdään kaavatkin yleensä tietokoneella ammatillisia ohjelmia käyttäen. Tarkkuus, nopeus ja mahdollisuus hyödyntää kaavoja maailmanlaajuisesti ovat tietokonekaavoituksen etuja. Kun kaavoitus ja tuotteen valmistus tapahtuvat eri maassa, pystytään kaavat lähettämään sähköisesti sinne missä tuotteen valmistus tapahtuu. Kaavat on myös mahdollista kääntää toiseen kaavoitusohjelmistoon soveltuvaksi, vaikka valmistuksen toteuttavassa tehtaassa olisi toinen kaavoitusohjelmisto käytössä. (Sivander 2009, 13.)

Kankaiden ja materiaalien leikkaaminen tapahtuu suuria eriä tehdessä koneella, joka leikkaa materiaalin kaavojen mukaan. Sarjatuotannossa on tärkeää, että kaavat ovat virheettömiä ja kohdistus- ja polttomerkit ynnä muut ovat oikeilla kohdillaan. Tämä helpottaa tuotteen jatkotuotantoa, ja ompelijoilla ja muilla eri työvaiheiden parissa työskentelevillä henkilöillä säästyy aikaa kun merkit ovat kohdillaan.

5.1 Kaavoitusohjelmistot

Turkis- ja nahkatuotteiden kaavoituksessa käytetään samoja ohjelmia kuin kangastuotteiden kaavoituksessa (Leponiemi 2012). Simosen mukaan yleisimmin käytetty kaavaohjelma Suomessa on Lectra. Muita ohjelmia ovat; Fashion Team Lt Grafis, CAD ja Gerber. Lectra osti Investronican sittemmin, mutta Investronicaa on edelleen käytössä (Simonen 2012). Ohjelmistoja kehiteltiin eteenpäin erityisesti toistakymmentä vuotta sitten, ennen kuin Euroopasta alettiin viemään tuotantoa Kiinaan. Vanhempiin ohjelmistoihin on yleensä saatavissa päivityksiä (Helén 2012). Eniten käytetyt toiminnot kaavoitus-ohjelmistoilla ovat kuosittelu- ja sarjontatoiminnot sekä ohjelma, jolla tehdään kaava-asetelmia (Leponiemi 2012; Simonen 2012). Sarjonta eli *gradeeraus* on sitä, kun vaatteiden peruskaavoja muokataan käsin tai tietokoneen avulla eri kokoihin (Harjunpää & Kuoppala 2001, 6).

Kaava-asetelmia tehtäessä kaavat eritellään ensin kaavaperheisiin, esim. materiaalin perusteella, sillä monesti vaatteen valmistuksessa käytetään useampaa eri kangasta tai materiaalia. (Sivander 2009, 28.) Asetteluohjelmalla yritetään tehdä mahdollisimman taloudelli-

nen leikkuusuunnitelma kaavoille, jotta materiaalia ei menisi turhaan hukkaan. Digitoimalla saadaan pahvilla tai paperisena versiona olevat kaavat siirrettyä tietokoneelle muokattavaksi tai säilöön kaavapankkiin. Kaavojen digitointiin tarvitaan digitointitaso.

5.2 Kaavapankki

Kaavoja tekeillä yrityksillä on yleensä oma kaavapankki. Kaavapankkiin säilötään talteen valmiit kaavat. Kaavapankki voi olla tiedosto tietokoneella tai kaavapaperia rullalla. Ateljeettyypisissä yrityksissä käytetään yleensä pahville tehtyjä kaavoja. Kaavapankkia yleensä hyödynnetään ahkerasti. Yrityksissä kaavojen tekeminen aloitetaan yleensä valmiin kaavan muokkaamisella.

Kannattaa lähteä valmiista, tai niin lähellä olevista kaavoista kuin löydät valmiita kaavoja, ettei tarvitse lähteä siitä että mittojen mukaan piirretään peruskaavat, niistä kuosittelemaan ja sovittamaan ja tekemään, koska se on niin pitkä tie. (Simonen 2012.)

Teollisuudessa puhutaan lähtökaavasta. Lähtökaavassa on tietyyntyyppiseen vaatteeseen tarvittavat väljyydet ja istuvuus jo valmiiksi kuositeltu. Uusi peruskaava tehdään yleensä vain jos muoti muuttuu huomattavasti tai jos kaavat valmistetaan standardisoidusta mitoituksesta selkeästi poikkeavalle vartalolle. (Liesvirta 2007, 33.)

Hyväksi todettuja kaavoja käytetään uudestaan, sillä niihin on yleensä tehty valmiiksi sarjonnat ja jo vähäisillä kaavamuutoksilla, pituutta tai leikkauksien paikkaa muuttamalla sekä tuotteen materiaalivalintoja muuttamalla saadaan aivan erinäköinen tuote.

6 TOIMEKSIANTO

Opinnäytetyön käytännön osuuden toimeksiantaja oli sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Folkhälsan, joka järjestää Suomen Lucia-neitojen valinnan ja keräyksen yhteistyössä Hufvudsbladetin, Radio Vegan ja FST5:n kanssa. Toimeksianto oli suunnitella ja kaavoittaa vuoden 2007 Lucia-neidolle lammasturkki. Nahkapukineita valmistava Friitala Fashion Oy oli luvannut valmistaa turkin tehtyjen kaavojen mukaan.

Valtakunnan Lucia-neidolle valmistetaan turkki joka vuosi. Pietarsaassa niitä on valmistettu aina 1980-luvulta lähtien Pietarsaaren turkisoppilaitoksessa. Vuodesta 1996 aloitti samoissa tiloissa toimintansa Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun turkisalan yksikkö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun turkisalan yksikön ja Folkhälsanin kanssa tehtävän yhteistyön painopiste on ollut valmistuksen sijasta enemmänkin suunnittelussa ja kaavoituksessa. Turkin materiaalien sponsoreina on toiminut suomalaisia turkis- ja nahka-alan yrityksiä ja sen valmistaja on vaihdellut. Lucia-neito käyttää turkkia edustustilaisuuksiinsa ja lammasturkki jää hänen käyttöönsä.

6.1 Folkhälsan

Yleishyödyllinen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestö Folkhälsan pyrkii edistämään terveyttä ja elämänlaatua Suomen ruotsinkielisillä alueilla. Folkhälsanin toiminta koostuu terveyttä edistävästä kansalaistoiminnasta, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tuottamisesta sekä tutkimustyöstä. (Folkhälsan 2004.)

Folkhälsan yrittää toiminnassaan ottaa huomioon yksittäisen ihmisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden, mutta myös terveen yhteiskunnan ja terveyttä edistävän ympäristön (Folkhälsan 1992, 166). Yhdistyksen toiminta rahoitetaan palveluiden myynnillä valtiolle ja kunnille, yksityisten henkilöiden lahjoituksilla sekä Lucia- ja vappukukka-keräyksillä, joilla on myös samalla tärkeä tehtävä suomenruotsalaisen kulttuurin ja identiteetin tukemisessa. (Folkhälsan 2004.)

Sisätautiopin professori Ossian Schauman oli yhtenä aloitteentekijöistä yhdistyksen perustamisessa vuonna 1921. Hän ja muutamat muut tutkijat ymmärsivät käytännön terveystieteiden

listustyön tärkeyden. Hänen tarkoituksenaan oli tuberkuloosin ja puutostautien aikana leviävää tietoa erilaisista hoidoista ihmisten keskuuteen ja valistaa heitä muun muassa hygienia-asioissa. Schauman loi kansalaisjärjestön ja asiantuntijajärjestön yhdistelmän parantaakseen kansanterveyttä. (Folkhälsan 1992, 166.)

Nykyään Folkhälsanin toiminta kattaa koko sosiaali- ja terveystieteiden alan ja terveystyö kohdistuu kaikkiin väestö- ja ikäryhmiin. Järjestö pyrkii edistämään ihmisten terveyttä ja elämänlaatua hoito- ja hoivapalveluiden, sosiaalityön, kuntoutuksen, valistuksen ja tieteellisen tutkimustyön kautta. Folkhälsan työskentelee myös nuorten pahoinvoinnin ja kiusaamisen ehkäisemiseksi. Folkhälsanin tieteelliset tutkimukset ovat geneettisiä tutkimuksia, syöpä- ja ravintotutkimuksia ja kansantautitutkimuksia, sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon tutkimukseen ja yleisiin terveydenedistämistutkimuksiin. Tutkimuskeskus toimii Helsingin Biomedicumissa. Koulutus on aina ollut suuri osa Folkhälsanin toimintaa, ja järjestö kouluttaa nykyään mm. terveydenhoitajia. (Folkhälsan, 2012; Folkhälsan 2004.)

Luodessaan palvelutuotantoon uusia toimintamalleja ja työtapoja Folkhälsan on monessa tapauksessa uranuurtaja, esim. lastenneuvolatyö ja kouluterveydenhuolto ovat esimerkkejä palvelumuodoista, joita Folkhälsan ja muut järjestöt ovat olleet perustamassa ja jotka myöhemmin ovat siirtyneet valtion ja kuntien tehtäväksi (Folkhälsan 1992, 166). Folkhälsanin yhdistyksissä tehtiin vapaaehtoistyötä vuonna 2004 noin sadassa paikallisyhdistyksessä, yhdistys työllisti runsaat 1400 henkeä ja sillä oli tuolloin n. 15000 henkilöjäsentä (Folkhälsan 2004).

Folkhälsanin Lucia-juhlan perinne sai alkunsa 25 vuotta Folkhälsanin perustamisen jälkeen, kun yhdistyksen varat olivat vähissä, ja rahoitus oli epävarmaa. Folkhälsan oli saanut yhä enemmän lahjoituksia yksityishenkilöiltä, yrityksiltä ja muilta yhdistyksiltä. Varainhoitajat Gerda Grönblom, May Saltzman, Svea Packalén (Wikström) ja Kaisi Kyrklund päättivät perustaa vapaaehtoistyöhön perustuvan naiskomitean 1947. Samana vuonna he järjestivät lapsille suunnatun juhlan Balder salissa 20. joulukuuta. Vuonna 1948 naiskomitea järjesti lastenjuhlat 13. joulukuuta. Seuraavana vuonna Lucia-neito tuli mukaan kuvaan, kun juhlien yhteydessä järjestettiin Lucia kulkue. Lisäksi myytiin Lucia-aiheisia pinssejä. (Folkhälsan & Huvudstadsbladet 1999, 45.)

6.2 Friitala Fashion Oy

Nahkatehtaana aloittanut Friitala Fashion Oy toimi Ulvilassa. Se valmisti laadukkaita nahkavaatteita, erityisesti lampaan ja poron nahasta. Yhtiön pääsuunnittelijana on toiminut mm. suomalainen huippusuunnittelija Jukka Rintala (Lappalainen & Alman 1996, 186; Friitala 2011.)

80-luvulla yritys toi ensimmäisenä vettähylykivän nahkakäsittelyn markkinoille, mikä sai myös kansainvälistä tunnustusta. Tämä käsittely on luonut uusia käyttömahdollisuuksia ulkopukineissa herkälle aniliini- ja mokkanahalle. (Lappalainen & Alman 1996, 186; Friitala 2011.) Friitala on kehittänyt myös oman ”bondaus”-menetelmän, jolla yhdistetään nahka ja tekstiili, jolloin nahkaa ja vuorimateriaalia voidaan käsitellä yhtenä materiaalina (Friitala 2011).

Friitala Oy aloitti toimintansa vuonna 1892. Pohjoismaiden suurimman nahka-alan monitoimiyrityksen perusti nahkurin poika Arthur Hellman. Liikettä kutsuttiin tuolloin nimellä A. Hellman tai Friitalan nahkaliike. Arthur oli koulunkäynnin ohella nahkurinopissa. Hän halusi kehittää uusia tapoja nahankäsittelyyn, siksi hän päätti perustaa oman verstaan. Arthur osti nahkurin verstaan Ulvilan Friitalan kylästä Porista. Aluksi Friitalan nahkaliike palveli lähinnä ympäristön maanviljelijöitä ja karjan kasvattajia. Koska Arthur halusi valmistaa myös hienompia värillisiä nahkoja, avattiin vuonna 1894 Uusi nahkakauppa, H. Hellman- niminen liike, Arthurin vaimon Hilma Hellmannin mukaan. Liikkeessä myytiin valjaita, kenkien tekotarpeita ja nahkarukkasia. Arthurin tultua täysi-ikäiseksi hän otti liikkeen nimiinsä ja nimeksi vaihtui Arthur Hellmannin nahkakauppa. (Lappalainen & Alman 1996, 178, 184-185.)

Arthurin tavoitteena oli koneistaa tuotanto, mutta se tapahtui katovuosien varojen puutteessa vähitellen. Vuonna 1896 nahkimoon ostettiin höyrykone, jota käytettiin voimanlähteeksi ja veden lämmitykseen. Ensimmäiset työkoneet valmistettiin itse ja verstaas muuttui vähitellen tehtaaksi. Nahkoja ostettiin myös ulkomailta ja tehtaassa valmistettiin kengänpäällis-, ja pohjanahkoja, verhoilunahkoja, kirjansitomonahkaa ja nahkaa lakkitehtaille. Ensimmäisen maailmansodan aikaan alettiin valmistaa nahkoja Venäjän armeijan saappaisiin ja myöhemmin tehtiin saappaita, lammasnahkaturkkeja ym. armeijavarusteita. (Lappalainen & Alman 1996, 185-186.)

Vuonna 1918 Friitalasta tuli osakeyhtiö ja nimeksi muuttui Friitalan Nahkatehdas Osakeyhtiö. Arthurin kolme poikaa olivat mukana yrityksessä, mutta he ottivat käyttöönsä suomennetun version sukunimestä. Artturi Hellemaasta tuli yhtiön toimitusjohtaja vuonna 1928. Friitala työllisti 1930-luvulla n. 150 henkeä. Tuotannossa siirryttiin takaisin kenkä- ja verhoilunahkoihin kun sota-aika loppui. Lisäksi alettiin keskittyä myös hienonahkoihin, ja niistä valmistettuihin asiakirjasalkkuihin ja vöihin. (Lappalainen & Alman 1996, 186.)

Vuonna 1926 Friitala alkoi valmistaa naisten lammaskappoja, parin vuoden päästä perustettiin nahkapukutehdas. Nämä vaatteet oli suunnattu autoilijoille, moottoripyöräilijöille, veturinkuljettajille ja lentäjille. Tällöin Friitala avasi markkinansa myös muihin Pohjoismaihin. Vuonna 1937 avattiin teollisuusnahkaosasto, jossa valmistettiin tekstiili- ja muiden tehtaiden koneisiin erilaisia tarvikkeita. (Lappalainen & Alman 1996, 186.)

Sota-ajalla tuotettiin armeijalle nahkapukuja, turkiksia ja muita tarvikkeita. 1940-luvulla Friitala työllisti yli 1200 työntekijää, mutta pian raaka-aineiden ehyttyä työntekijämäärä puolittui. Pertti Hellemaasta tuli yhtiön toimitusjohtaja vuonna 1961. Friitala valmisti muodikkaita nahkapukineita ja nimi nousi kansainvälisesti tunnetuksi. Lauttakylään perustettiin vuonna 1971 miesten nahkapukineita valmistava tytäryhtiö Frihansa Oy ja myöhemmin sitä laajennettiin Huittisiin ja Kokkolaan. (Lappalainen & Alman 1996, 186.)

Pohjoismaiden suurin nahan valmistuslaitos työllisti 1970-luvun puolessa välissä lähes 1500 työntekijää ja puolet sen nahkapukineista ja 10 % huonekalunahasta meni vientiin. 1970-luvun lopulta lähtien vaatesuunnittelija Jukka Rintala toimi Friitalan pääsuunnittelijana. 1980-luvun alussa Friitalalla oli myymälöitä kuudella paikkakunnalla. Myymälöissä myytiin nahkatavaroita ja kenkiä. Vuonna 1985 Friitala osti Aaltosen Nahka Oy:ltä Viialan tehtaan ja pian sen jälkeen puolet kouvolaalaisesta Jubella Oy:stä. Nahkapukinetuotanto eriytettiin nahan valmistuksesta ja uuden yrityksen nimeksi tuli Friitala Fashion Oy. (Lappalainen & Alman 1996, 186.)

1990-luvulla Ulvilassa ja Huittisissa valmistettiin naisten ja miesten nahkapukineita ja mokkaturkkeja ja Viialassa verhoilunahkoja. Yrityksellä oli vientiä Eurooppaan, Yhdysvaltoihin ja Japaniin. Myyntikonttoreita oli myös Tukholmassa, Dusseldorfissa ja Wienissä. (Lappalainen & Alman 1996, 186-187.) Friitala Fashion Oy:n omistajuus siirtyi 1993 toimitusjohtaja Kalevi Kankaalle (Lappalainen & Alman 1996, 187; Friitala 2011). Friitala oli toimiessaan yksi maamme vanhimmista vaatetusalan yrityksistä (Lappalainen & Alman

1996, 184). Friitala Fashion haettiin konkurssiin 3.9.2010, maailmalta alkaneen taloudellisen taantuman vuoksi, joka tyrehdytti yrityksen ulkomaan viennin (Friitala Tehdaskiinteistöt 2013).

7 LUCIAPERINNE SUOMESSA

Lucian päivää juhlittiin Ruotsissa jo 1700-luvulla, ja juhlan rantautuessa Suomeen sitä juhlittiin alun perin ruotsinkielisissä piireissä. Nykyään Lucia-kulkueita järjestetään ympäri Suomea. Lucia-neidot kulkevat kulkueineen laulaen Santa Lucia -laulua. Lucia-neito on pukeutunut valkoiseen pukuun, hänellä on punainen vyö lanteillaan, kynttilällinen seppelä päässään ja kädessään hän kantaa kynttilää. (Paldanius 2012.)

Ensimmäinen koko kansan Lucia-neito valittiin Folkhälsanin toimesta vuonna 1949 (Paldanius 2012). Seuraavana vuonna mukaan perinteeseen tuli myös Hufvudstadsbladet (Folkhälsan & Hufvudstadsbladet 1999, 4). Hufvudstadsbladet on pääkaupunkiseudulla ilmestyvä maamme suurin ruotsinkielinen lehti. Hufvudstadsbladetin ja Folkhälsanin Luciasta on tullut koko valtakunnan Lucia.

Luciakulkueesta, itse kruunajaistilaisuudesta ja Folkhälsanin Lucia-keräyksestä on muodostunut perinne yhä useammalle. Lucia juhla järjestetään nykyään useimmissa kunnissa ja monissa yhdistyksissä, joissa juhlaa juhlitaan omalla Lucia-neidolla. Ihmiset kantavat Folkhälsanin myymää Lucia-merkkiä ennen itse juhlaa ja osallistuvat Folkhälsanin järjestämiin perinteisiin Lucia-markkinoihin Helsingin Esplanadipuistossa. Kohokohta on Lucia-neidon kruunajaistilaisuus Helsingin tuomiokirkossa. Ihmiset kerääntyvät tuomiokirkon rappusille ja Senaatintorille katsomaan, kun vuoden Lucia-neito laskeutuu portaita lämmitävään lammasturkkiin pukeutuneena ajoneuvolle. Juhlintoa täydennetään erillisillä lastenjuhlilla, nostalgia-illoilla jne. (Folkhälsan & Hufvudstadsbladet 1999, 4.)

Folkhälsanin järjestämä Luciajuhla luo myös yhteenkuuluvuutta suomenruotsalaisten kesken ja humanitaarinen toiminta antaa juhlalle lisäarvoa. Lucian tarkoitus on olla vastapainona suorituskeskeiselle yhteiskunnalle ja kovalle maailmalle. (Folkhälsan 1992, 159.)

Lucia on ihmisten keskuudessa uuteen vuoteen asti, hän esiintyy kulkueineen vanhustentaloissa, sairaaloissa, erilaisissa laitoksissa sekä lastenjuhlissa levittämässä valoa, hyvää mieltä ja toivoa (Folkhälsan & Hufvudstadsbladet 1999, 4). Lucia-neito tekee myös vuosittain tervehdyskäynnin Tasavallan presidentin luokse, mukanaan muutama neito kulkueesta. Suomen Lucia on myös keräys, josta saatuja rahoja Folkhälsan hallinnoi ja päättää vuosittain niiden käyttötarkoituksesta. (Folkhälsan 2012.)

Lucia-merkeistä ja markkinoista sekä varainkeruusta saadut tuotot menevät erilaisiin hyväntekeväisyyskohteisiin. Aiemmin rahaa kerättiin yksittäisille apua tarvitseville henkilöille sekä perheille. Sittenkin kohderyhmään ovat tulleet erilaiset vammaisryhmät. Tänä päivänä keräyksestä on suurta apua niille ryhmille, jotka eivät saa virallista tukea valtiolta tai muualta. (Folkhälsan & Huvudstadsbladet 1999, 4-5.)

7.1 Legenda Luciasta

Lucian päivää vietetään 13. joulukuuta. Häntä pidetään sokeiden ja näkövammaisten suoje-
luspyhimyksenä ja valon tuojana. Lucian päivä ei ole evankelis-luterilaisen kirkon kirkko-
vuoden juhliin kuuluva päivä, vaan perinteeksi muodostunut juhla. Lucian muistopäivä
periytyy katolisesta pyhimyskalenterista. Lucia-neitoon yhdistetään erilaisia legendoja,
mutta yhteistä niissä on se, että Lucia oli sisilialainen ylhäissukuinen neito, joka kärsi
marttyyrikuoleman uskonsa takia n. vuonna 300. (Paldanius 2012.)

Erään legendan mukaan Lucia oli kristitty neito, jonka hänen sulhasensa kavalsi roomalai-
sille. Luciaa yritettiin häväästä ja surmata polttamalla, siinä kuitenkin onnistumatta. Lo-
pulta Lucia surmattiin miekalla. Toisen legendan mukaan eräs ei-kristitty nuori mies oli
rakastunut Lucian kauniisiin silmiin ja ahdisteli tätä menemään kanssaan naimisiin. Lucia
repi lopulta silmät päästään ja lähetti ne miehelle. Legenda kertoo, että mies järkyttyi ta-
pahtuneesta niin, että hän kääntyi kristityksi. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2013.)

7.2 Suomen Lucia-neidon valinta

Lucia-neidon tulee olla 18 vuotta täyttänyt. Hänen äidinkielensä tulee olla ruotsi ja hänen
tulee olla tottunut esiintyjä ja hyvä laulamaan, sillä Lucia laulaa yhdessä kuoronsa kanssa
tervehdyskäynneillään. Kuka tahansa voi tehdä ehdotuksen sopivasta Lucia-neitoehdok-
kaasta. Syyskuun lopulla tehdyistä ehdotuksista tuomaristo valitsee lokakuussa 10 tyttöä,
jotka asetetaan ehdokkaiksi varsinaiseen valintaan. Lucia-neitoehdokkaat esitellään loka-
kuun lopussa Hufvudstadsbladet-lehdessä. Radio-kanava Radio Vega ja erilaiset www-
sivut sekä muut tiedotusvälineet ovat myös perinteisesti esitelleet Lucia-neitoehdokkaita.

Lucia-neidon äänestäminen tapahtuu tekstiviestillä, internetissä tai äänestyslipulla, joka julkaistaan Hufvudstadsbladetissa. Äänestäjä osallistuu samalla Lucia-keräykseen. Lahjoitussumman äänestäjä saa päättää itse. (Folkhälsan 2012.)

Vuoden 2007 Lucia-neidoksi valittiin Tammisaaresta kotoisin oleva Frida Andersson. Kruunauksen suoritti Helsingin tuomiokirkossa suomalainen poliitikko ja entinen valtion pääministeri Paavo Lipponen. Vuoden 2007 Lucian päivän keräyksen tulot käytettiin vanhusten tapaturmien ennaltaehkäisyyn. (Tässä on uusi Lucia-neito 2007.)

8 LAMMASTURKIN MALLIN VALINTA JA KAAVOITTAMINEN

Lucia-neitoehdokkaat julkistettiin lokakuun lopulla, jolloin sai jo käsitystä siitä minkä pi-
tuinen/kokoinen seuraava Suomen Lucia-neito voisi olla. Jo pian ehdokkaiden julkistuksen
jälkeen, marraskuun alussa, Folkhälsanin paikallisraati valitsi tulevan Lucia-neidon lam-
masturkin mallin. Taulukko 1. kuvaa Lucia-neidon lammasturkin valmistumisaikataulua.

TAULUKKO 1. Lucia-neidon lammasturkin valmistumisaikataulu

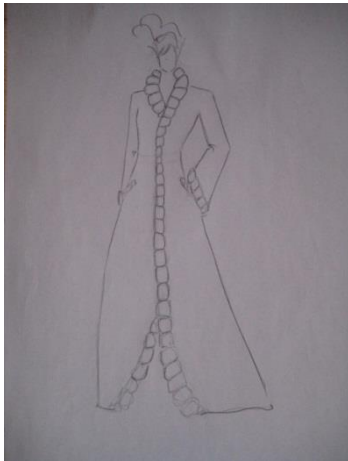
Suunnitteluosuuden luonnokset valmiit, joista Folkhälsanin raati tekee lopullisen valinnan	9 pv marraskuuta
Mallin selvittyä aloitetaan kaavojen ja työ-ohjeiden tekeminen	marraskuun alku
Suomen Lucia-neito 2007 julkistetaan ja saadaan Lucia-neidon tarkat mitat	29 pv marraskuuta
Mittojen mukaiset kaavat ja työ-ohjeet toimitetaan Friitala Fashion Oy:lle	30 pv marraskuuta
Lucian lammasturkin on oltava valmis -Friitala Fashion Oy on kiinni itsenäisyyspäivän vuoksi 6.12 ja 7.12	5 pv joulukuuta
Friitala Fashion Oy:n edustaja Christian Jakolev luovuttaa turkin Suomen 2007 Lucia-neidolle Helsingissä.	7 pv joulukuuta
Lucia-neito käyttää turkkia ensimmäisen kerran Lucia-markkinoilla Esplanadipuistossa	9 pv joulukuuta
Kruunajaistilaisuuden jälkeen Lucia-neito laskeutuu Tuomiokirkon portaita turkki päällään	13 pv joulukuuta

Lucian turkin suunnittelu aloitettiin lokakuussa 2007 tekemällä luonnoksia. Folkhälsan oli lähettänyt pienen materiaalinäytteen islantilaisesta lammasmokasta, josta turkki tulisi valmistaa. Lammasmokassa on toisella puolella turkis, ja lihapuoli on hiottu mokkapinnaksi. Materiaalinäyte ja Lucia-juhlan tilaisuuden luonne inspiroivat opinnäytetyön tekijää mallien luonnoksissa. Materiaalia ja tekniikoita testattiin ompelemalla vastaavista materiaaleista koetilkkuja. Suunnitteluun vaikuttivat olennaisena osana myös Folkhälsanin edustajien toiveet siitä millainen Lucian turkin tulisi olla. Folkhälsan toivoi, että Lucia-neidon turkki on perinteinen vuoritettu lammasturkki, jossa on turkis ulkopuolella. Lucia-neidon turkin on myös perinteisesti oltava pitkä tai vähintään puolipitkä ja materiaalin valkoista lammas-
ta. Turkin suunnittelussa pitää myös muistaa ottaa huomioon, että turkki jää Lucia-neidolle

omaan käyttöön juhlallisuuksien jälkeen, joten sen on oltava myös käytännöllinen ja nuorelle naiselle sopiva.

Marianne Stenfelt ja Catarina Sjöblom Folkhälsanin paikallisyhdistyksestä tekivät lopullisen mallin valinnan marraskuun alussa (9.11.2007). Turkin mallin valitseminen tapahtui nopeasti. Stenfelt ja Sjöblom valitsivat luonnoksista heitä miellyttävimmät mallit. Suunnittelijan mielipide otettiin myös huomioon ja hän sai vaikuttaa turkin lopulliseen ulkoasuun.

Lopulliseen malliin päätettiin yhdistää kaksi luonnosta. Kuvioista 3 saatiin idea hihansuita, kaulusta ja etureunaa kiertävästä hopeiseen nappanahkaan upotetusta turkispallokuvioinnista. Kuvioista 4 valittiin lopulliseen malliin ”pallomainen” helma.

KUVIO 3. Luonnos nappanahkaan upotetusta turkispallo-kuvioinnista

KUVIO 4. Luonnos helman pyöreästä muodosta

Lucia-neidon lammasturkkiin päätettiin tehdä pystykaulus, jossa sisällä on vähän vanua tukemassa ja antamassa runsautta. Mallissa hihat levenevät hihansuulle. Helmaan tulee ”pallomainen” muoto. Lammasturkin kiinnitys tapahtuu etureunassa olevilla turkishakasilla. Kuvion 5 luonnos esittää tulevaa Lucia-neidon lammasturkkia.

KUVIO 5. Luonnos Lucia-neidon lammasturkista

Myöhemmin lammasturkkiin tuli pieniä muutoksia lyhyestä valmistusajasta johtuen. Turkin valmistajalta Friitala Fashion Oy:ltä oltiin yhteydessä suunnittelijaan ja kävi ilmi, ettei turkkia ehdittäisi valmistaa aivan mallin mukaisesti. Etureunasta päätettiin jättää aikaa vievä turkis-nahka kuviointi pois ja korvata se samalla hopeapintaisella nahalla jota käytettiin kauluksen ja hihojen turkiskuvioinnin pohjalla. Samalla päädyttiin vaihtamaan turkishakaset kolmeksi näyttäväksi hopeanapiksi, jotka toisivat mielenkiintoisuutta etureunaan.

Lucia-neito käytti lammasturkkia ensimmäisen kerran joulukuun yhdeksäntenä päivänä perinteisillä Lucia-markkinoilla Esplanadipuistossa, jonka jälkeen turkin etureunan turkis-nahka kuviointi päätettiin viimeistellä alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti. Näin turkki valmistui lopulliseen asuunsa Lucian päiväksi.

8.1 Lammasturkis

Lampaan nahat ovat kookkaita ja soveltuvat siksi hyvin teolliseen valmistukseen (Silventoinen-Inkinen 1986, 62). Lampaan turkis ei ole halpaa, mutta moniin muihin turkiksiin verrattuna se on hinnaltaan edullinen. Lammasmokka on ominaisuuksiltaan huokoista ja kevyttä, vaikkakin tuuheakarvaista. Lisäksi se on sitkeää ja kestävä materiaalia (Jaakola, Engblom & Sundström 1998, 27).

Lammasturkkeja on ns. mokkaturkkeja, joissa turkispuoli on yleensä sisäpuolella ja turkiksen lihapuoli on hiottu mokkapinnaksi. Lihapuolelta erityisellä pinnoitusmenetelmällä viimeistelyä mokkaturkisnahkaa, jossa on nappanahkaa muistuttava pinta, nimitetään yleisesti nappaturkikseksi. Mokkaurkki on käytössä erittäin lämmin ja kestävä vaate. (Silventoinen-Inkinen 1986, 66.)

Lucia-neidon turkissa käytettävä lammasmokka oli ensiluokkaisen hyvälaatuista islantilaisista lammasta, eikä siinä ollut juuri virheitä, jolloin hukkameneikki on vähäisempää. Kuvio 6 on materiaalinäyte lammasmokasta.

Turkin kaavoitusta suunniteltaessa oli otettava huomioon keskimääräisen lammassuodan koko, koska vaatteeseen on laitettava sauma sinne missä suodan reuna alkaa eli kaavaan tulee siihen kohtaan leikkaussauma. Kaavat on ennen leikkuuta asetettava siten, että mahdolliset virheet suodissa sekä huonompilaatuiset osat saadaan jätettyä tuotteesta pois. Turkiksessa pienet nahkapohjan rei'ät on helpompi korjata kuin kankaassa tai nahassa, koska umpeen ommeltu reikä ei näy karvojen alta. Lammasmokan karva oli noin yhden senttimetrin pituista, joten siinä jo erottaa tarkasti katsottuna ompelusauman.

KUVIO 6. Materiaalinäyte lammasmokasta

8.2 Nahka

Nahka on luonnon materiaali, jota saadaan luonnollisissa oloissa kasvaneista eläimistä ja maataloustuotannon sivutuotteena. Nahan käyttöalue on laajentunut vuosien myötä. Nykyään nahkaa käytetään pukineissa, jalkineissa, laukuissa, yöissä, huonekaluissa ja muussa kodin sisustamisessa sekä pitkäkestoisuutta vaativissa erikoistuotteissa. (Jaakola, Engblom & Sundström 1998, 5.)

Ohuita pukinenahkoja voidaan ommella tavallista kotikonetta jykevämmällä, paksummille materiaaleille soveltuvalla teollisuusompelukoneella. Nahan ompelussa käytetään teflonpaininjalkaa tai paininjalassa teflonteippiä, jos kone ei muuten syötä nahkaa kunnolla. Luistavuuden lisäämiseksi voi myös suihkuttaa silikonilla paininjalan alle ja työskentelypinnalle. (Jaakola, Engblom & Sundström 1998, 34.)

Jos nahka on löysää, auttaa materiaalin tukeminen esim. liimakankaalla, niin ettei nahka veny ommellessa. Kuten turkistuotteissa, joudutaan nahkatuotteisiin lisäämään saumoja mallia suunniteltaessa ja kaavoitettaessa vuodan koosta riippuen. Erityisen venyvät ja huonot osat sekä rei'ät ja nirhaumat pyritään välttämään kaavojen järkevällä asettelulla. Nahalle riittää yleensä pienempi saumanvara kuin kangastuotteissa. Saumanvarat avataan painelemalla ja niitä voi varovasti liimata auki pienellä määrällä nahkaliimaa.

Lammasturkissa käytettiin somisteena lampaan nappanahkaa, jossa oli hopeinen pinnoitus. Lucia-neidolle suunnitellussa turkissa yhdistettiin nahkaa turkikseen ja vuorikankaaseen. Nahka- ja turkisosat kiinnitettiin yhteen turkissaumalla, kun taas vuorikankaalle ommeltaessa käytettiin kankaan ompelussa käytettävää yhdyssaumaa ja saumanvaroja. Lammasta ja nahkaa ommellessa toinen materiaali saattaa venyä eritavalla. Koska opinnäytetyön tekijä ei suunnittelua tai kaavoitusta tehdessä missään vaiheessa nähnyt nahkaa, turkin valmistusohjeistuksessa mainittiin, että nahkaa voi tarvittaessa tukea liimanauhalla ompelua helpottamaan. Ohuita pukinenahkoja myös tuetaan, jotta ne saavat ryhtiä.

8.3 Turkin kaavoitus ja kuosittele

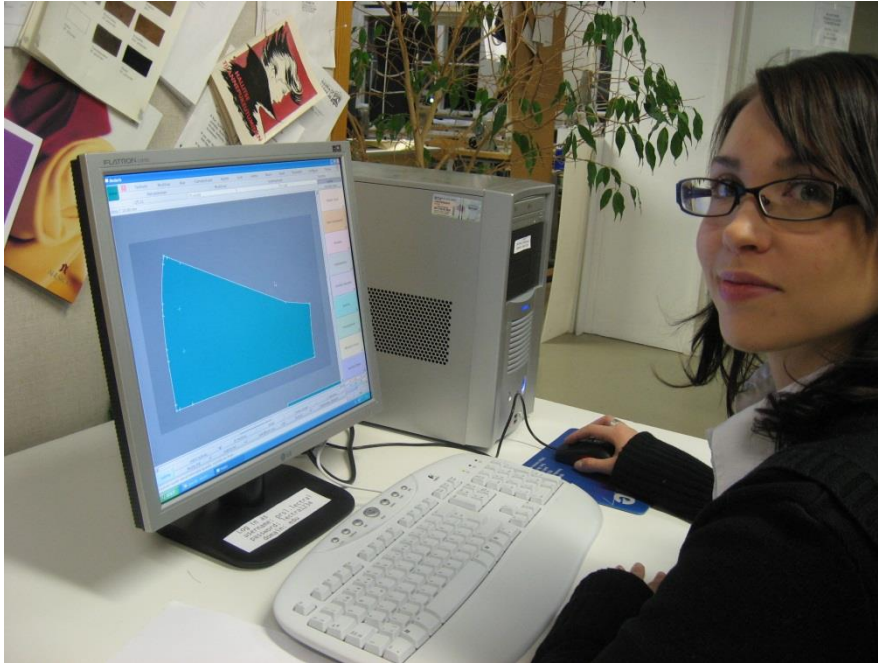
Kun suunnittelija ja Folkhälsanin raati olivat sopineet turkin mallista 9.11.2007, aloitettiin valitun mallin pohjalta piirtämään kaavoja tietokoneella. Kenelläkään ei vielä tuossa vai-

heessa ollut tietoa siitä kuka kymmenestä Luciakandidaatista valitaan Suomen 2007 Lucia-neidoksi. Kiireisestä aikataulusta johtuen Lucia-neidon turkin kaavat on syytä tehdä aina etukäteen ja muokata sitten valitun neidon mittojen mukaan. Vasta kun Lucia-neito oli valittu ja julkistettu, 29.11.2007, ja saatiin tietää lopulliset mitat, voitiin kaavat muokata mittojen mukaan sopivammiksi.

Vuoden 2007 Luciakandidaatit olivat kooltaan 34-38, pituus vaihteli 162 sentistä 177 senttiin. Kaavat tehtiin 170 senttiä pitkälle henkilölle, mikä myöhemmin osoittautuikin hyväksi ratkaisuksi, sillä Suomen 2007 Lucia-neito, Frida Andersson, oli suunnilleen 170 cm pitkä. Mitat, joiden mukaan muutokset kaavoihin tehtiin olivat rinnan ympäryys, vyötärön ja lantion leveys, hihan pituus, selän leveys, selän pituus sekä vyötäröstä lattialle ulottuva pituus. Kaavoihin ei jouduttu tekemään paljon muutoksia koon puolesta, mikä oli hyvä, koska Anderssonin mitat saatiin vasta myöhään iltapäivällä ja kaavat piti postittaa Friitala Fashion Oy:lle jo seuraavana päivänä.

Opinnäytetyön tekijä aloitti Lucia-neidon lammasturkin kaavoittamisen kuosittelemalla mallin mukaisesti pienoiskokoon piirretyt turkin peruskaavat. Peruskaavat kuositeltiin ensin pienoiskoossa, koska kaavanosia on silloin helpompi ja nopeampi käsitellä. Tämän jälkeen etsittiin Centria ammattikorkeakoulun kaavapankista valmiit kaavat, jotka muistuttivat eniten pienoiskokoon kuositeltuja kaavoja. Kaavoja muokattiin sopivammiksi ja kaavoihin syötettiin mittataulukosta koon mukaiset arvot. Lammasturkkia kaavoittaessa opinnäytetyön tekijä otti myös huomioon materiaalin ominaisuudet. Paksu lammassvuota vaatii enemmän väljyyttä vaatteessa ja on jäykempää kuin esimerkiksi ohut kangas. Väljyyttä olisi tarvittu vielä enemmän, jos turkissa olisi ollut karvapuoli sisäpuolella.

Helmaan saatiin pallomaisuutta ompelemalla sinne muotoa antavia ompeleita eli muotolaskoksia. Muotolaskoksista ei leikata ompeleen sisään jäävää ylimääräistä saumanvaraa pois, jotta Lucia-neito voi myöhemmin halutessaan purkaa ompeleet pois. Lammasturkin kaavoittamisessa opinnäytetyön tekijälle oli haasteellisinta hahmottaa se, kuinka paljon ”pallomaisuutta” antavat muotolaskokset syövät helman pituudesta (KUVIO 7). Helmaan jätetään raakareuna lammasmokkaan eli sitä ei huolitella. Koska lammasturkis on valkoista, myös turkin vuorikangas tulee olemaan vaaleaa. Vuorin helmaosaan tehdään kanttaus eli kangas käännetään ja ommellaan, koska muuten se purkaantuisi.

KUVIO 7. Helman kaavoittamistilanne

Kaavat valmistettiin tietokoneella. Kaavoitusohjelma, jota kaavoja tehdessä käytettiin, oli Lectran sovellus. Turkisosan kaavoihin ei tarvita saumanvaroja, mutta nahan ja vuorikankaan yhdistyssaumoissa ja vuorin osien saumoissa käytetään 1 cm:n saumanvaroja, koska ne tulee ommella suorasaumakoneella (ompeelukone). Nahkaa yhdistettäessä turkikseen voidaan saumat ommella turkiskoneella, jolloin myöskään ei tarvita saumanvaroja. Turkkiin tulee myös tuulilista etureunan alle nahasta, koska etureunat eivät mene limittäin vaan vastakkain. Tuulilista estää nimensä mukaisesti tuulta ja viimaa pääsemästä suoraan vaateen sisään.

Kaavat viimeisteltiin kohdistusmerkein ja nimeämällä kaavanosat. Kohdistusmerkkien tehtävänä on helpottaa tuotteen kokoamista ommellessa. Kaavanosat myös nimettiin, jotta niitä ei voi sekoittaa keskenään. Kaavoja tietokoneella muokatessa, oli merkittävä muistiin kaavoihin jo tehdyt vaiheet ja muutokset, jotta opinnäytetyön tekijä seuraavan kerran kuositelua jatkaessaan tiesi, mitä oli jo tehnyt ja mitä oli vielä tekemättä. Kaavojen tekoon käytetystä Lectran ohjelmasta ei voi tarkistaa tehtyjä vaiheita. Jos ei muista mitä kaavoille on jo tehnyt, se hidastaa työskentelyä. Joissain kaavoitusohjelmissa (esim, Investronican sovellus) alkuperäinen kaava näkyy kuositeltavan kaavan pohjalla, jolloin on helppo nähdä kaavoihin tehdyt muutokset (Sivander 2009, 13). Tietokoneavusteisessa kuositelussa opinnäytetyön tekijää opasti kaavoitusalan asiantuntija, opettaja Anni Leponiemi.

8.3.1 Sovitusvaate

Turkkia tehdessä leikataan ja ommellaan valmiiden kaavojen mukaan aina ensin vaaleasta puuvillakankaasta sovitusaate, jota sovitetaan turkin tulevan omistajan päälle (KUVIO 8). Näin tehdään koska turkis on kallista materiaalia, eikä sitä saa metritavarana kuten kangasta.

KUVIO 8. Sovitusvaatteen tarkastelua mallinuken päällä

Lucian turkkiin tehtiin myös sovitusaate ja sitä sovitettiin 170 senttiä pitkän henkilön päällä. Turkin ”pallohelma” tuotti alussa ongelmia. Helman pituus arvioitiin ensin väärin. Muotolaskokset veivät arvioitua vähemmän pituutta helmasta. Koneella kaavat näyttivät hyvältä, mutta jo sovitusaatteen kappaleita leikatessa huomasi helman kaavoissa olevan ongelman.

Helman kaavat korjattiin lyhyemmäksi. Kun Lucia-neito oli valittu ja varsinaiset mitat saatiin, tehtiin vielä tarvittavat muutokset sekä myös taskupussin ja vuorin kaavat. Kaava-merkintöjen kanssa oltiin tarkkoja, jotta työ tehtaalla turkkia valmistettaessa olisi sujuvampaa.

8.3.2 Kaavojen ja työohjeiden toimitus Friitala Fashion Oy:lle

Kun kaavat oli tarkistettu ja tärkeimmät mitat oli vielä käyty läpi, kaavat tulostettiin ulos piirturilla oikean kokoisina. Nykyaikainen tekniikka mahdollistaa sen, että kaavat voidaan lähettää sähköisesti tietokoneen avulla paikasta A paikkaan B. Tässä tapauksessa kaavojen lähetyks ei kuitenkaan onnistunut Friitala Fashion Oy:lle sähköisesti, sillä heillä oli käytössä eri versio Lectran sovelluksesta. Kaavat oli siis järkevintä tulostaa paperille oikean kokoisina ja lähettää pikapostina tehtaalle 30. marraskuuta.

Turkin valmistusta helpottamaan kaavojen tekijä laati työohjeet (LIITE1). Työohjeisiin liitettiin kuva valmiista tuotteesta ja saumojen poikkileikkauskuvat. Poikkileikkauskuva on nimensä mukaisesti leikattu kuva kankaasta ja saumasta, josta näkee tarkemmin sauman rakenteen. Lisäksi mukaan laitettiin kirjalliset valmistusohjeet. Työohjeissa luetellaan käytettävät materiaalit, joita olivat valkoinen lammasmokka, hopeinen nappanahka, vaalea vuorikangas, vanua kaulukseen ja kuusi kappaletta turkishakasia, jotka siis muuttuivat myöhemmän yhteydenoton jälkeen kolmeksi suureksi hopeanapiksi. Napeille ommeltiin vastakappaleiksi nahkalenkki, josta nappi menee läpi. Kaavat sekä työohjeet lähetettiin eteenpäin Friitala Fashion Oy:lle Poriin, missä turkki valmistettiin.

9 POHDINTA JA TULOKSET

Opinnäytetyön tekijä kävi Helsingin tuomiokirkossa seuraamassa Suomen Lucian 2007 Frida Anderssonin kruunajaistilaisuutta, jolloin turkin suunnittelija näki ensimmäistä kertaa turkin valmiina. Oli yllättävä nähdä kuinka paljon ihmisiä Helsingin senaatintorille oli kerääntynyt, koska opinnäytetyön tekijän kotipaikkakunnalla ei Lucianpäivää vietetä samassa mittakaavassa. Turkki sopi yllättävän hyvin tilaisuuteen ja opinnäytetyön tekijä tunsi myös jokseenkin ylpeyttä kuullessaan väkijoukosta kommentin ”hieno turkki”. Lucia-neito saa runsaasti kuuluisuutta radion, tvn ja lehtien kautta, ja samalla myös vuosittain suunniteltava lammasturkki saa näkyvyyttä. Oli kunnia saada suunnitella Suomen Lucia-neidon turkki.

Vaikka lammasturkin turkis-nahka kuvio ei valmistunut Lucia-markkinoiden ajankohdaksi, turkista tuli loppujen lopuksi hieno. Friitala Fashion Oy toteutti lammasturkin valmistuksen hyvin vaikka projektille ei ollut paljon aikaa käytettävissä. Pallohelmasta ei tullut niin ”pallomainen” kuin opinnäytetyön tekijä toivoi, siihen vaikuttivat opinnäytetyön tekijän materiaalituntemus ja osittain kaavat. Hihat olisivat myös saaneet olla sentin lyhyemmät.

Opinnäytetyön tekijä sai kaavoista positiivista palautetta Friitala Fashion Oy:n mallimestarilta, Raija Romulta. Hänen mielestään työohjeet olivat selkeät, eikä kaavoissa ollut teknisesti vikoja tai epäselvyyksiä.

Lucia-neidon turkin toteutuksessa oli asioita, jotka olisi voinut tehdä eritavoin. Opinnäytetyön tekijällä ei ollut tarpeeksi kokemusta valmistusaikataulun hahmottamiseen, eikä tarkkoja tietoja yrityksen suunnittelemasta aikataulutuksesta. Lammasturkin mallissa oli paljon yksityiskohtia tiukalle aikataululle.

Opinnäytetyön tekijällä ei ole paljon kokemusta sarjatuotantona valmistavista yrityksistä, enemmänkin ateljeetyöskentelystä ja yksittäiskappaleiden kaavoittamisesta. Suomen Lucia-neidon turkki oli uniikkikappale, jonka kaavoihin ei tarvinnut tehdä sarjontaa tai kaavaasetelmia. Haastattelun yhteydessä opinnäytetyön tekijä sai tutustua Eila Helén Oy:n tuotantolinjaan Kokkolassa. Opinnäytetyön tekijä oli ammattikouluaikana vaatteita valmistavassa tehtaassa työharjoittelussa tutustumassa sarjatuotannon eri työvaiheisiin.

Lucia-neidon lammasturkin kaavoitus tapahtui jo useampi vuosi sitten ja aivan tarkkoja yksityiskohtia on vaikea muistaa. Joitain asioita on jäänyt päällimmäisenä mieleen. Lucian turkin suunnittelussa ja kaavoituksessa oli monenlaisia tunteita välillä pinnassa. Turkin kaavoituksen rinnalla oli muutenkin vaativa opintojakso menossa ja joulunaluskiireiden keskellä tuntui, ettei aika riitä kaikkeen.

Suomen Lucia-neidon lammasturkkia suunniteltaessa ei voinut päästää mielikuvitusta valloilleen. Opinnäytetyön tekijällä on tapana suunnitella näyttäviä vaatteita, joissa on paljon pieniä yksityiskohtia. Suunnittelua rajasivat tilaajan toiveet ja turkin käyttötilaisuus. Turkin materiaalin oli oltava valkoinen lammasmokka ja mallin pitkä tai puolipitkä. Turkin ei myöskään tulisi olla liian korea, tilanteen luonteesta johtuen. Käytännöllisyys oli tietysti otettava huomioon, turkin on oltava lämmin, jotta Lucia-neito ei palele. Lammasturkissa oli turkispuolen oltava ulkopinnalla ja turkki oli vuoritettava, koska mokkapinnasta voi irrota nukkaa vaatteisiin ja ilman vuorta turkki olisi myös nihkeä pukea päälle. Lampaan turkis oli vieras materiaali opinnäytetyön tekijälle vielä Lucia-neidon turkin suunnittelu- ja kaavoitusvaiheessa. Materiaaliin tutustuttiin opinnoissa vasta myöhemmin.

Kun Lucia-neidon turkin kaavat oli toimitettu Friitala Fashion Oy:lle, soitettiin sieltä ja selitettiin, etteivät he ehdi valmistaa turkkia sellaisenaan. Kaulukseen ja kädenteihin luvattiin valmistaa turkis-nahka koristekuviot, mutta etureunaan sitä ei ehdittäisi tehdä. Kiinnitys päätettiin silloin vaihtaa turkishakasista kolmeksi näyttäväksi napiksi. Opinnäytetyön tekijä oli pettynyt nähdessään kuvan lammasturkista, jossa etureunan turkis-nahkakuvio oli korvattu hopeisella nahalla. Koska turkin ulkonäkö muuttui radikaalisti, Centria ammattikorkeakoulun turkisalan toimipisteestä oltiin yhteydessä sekä Folkhälsaniin että Friitala Fashion Oy:hyn. Heidän kanssaan saatiin neuvoteltua niin, että turkki korjataan Lucian päiväksi.

Kaavojen tekeminen tietokoneella oli haastavaa ja opettavaa. Opinnäytetyön tekijällä oli ennestään kokemusta tietokoneavusteisesta kaavoituksesta yhden opintojakson verran, mutta kaavojen teossa häntä avusti kaavoitusalan ammattilainen Anni Leponiemi.

Turkin kaavoituksen ohessa oppi uusia toimintoja Lectran sovelluksesta ja opinnäytetyön tekijä sai enemmän tuntumaa opinnäytetyön aiheeseen. Kaavojen tekeminen tietokoneella on mukavaa, kun huomaa osaavansa enemmän.

LÄHTEET

Ahola, V., Kuhlman, I., Luotio, J., Frey, S. & Pietarinen, P. 2001. Tietojätti. Gummeruksen suuri tietosanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Ammattinetti. 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön kuvaus mallimestarin työstä. Saatavissa: http://www.ammattinetti.fi/ammattinetti/amatit/detail/14/12/490_ammatti;jsessionid=4CB44FE47DF076FD86D99F035A5A624E . Luettu 10.1.2013

Djupsjöbacka, T. 2012. Turkkurin haastattelu. 15.5.2012. Pietarsaari.

Eberle, E., Hermeling, H., Hornberg, M., Kilgus, R., Menzer, D. & Ring, W. 2002. Ammattina vaate. Porvoo: WSOY

Folkhälsan. 1992. –En bilderbok 1921-1991. Loviisa: Östra Nylands Tryckeri

Folkhälsan & Huvudstadsbladet. 1999. Lyskraft Finlands Lucia 50. Lovisa: Östra Nylands Tryckeri Ab

Folkhälsan 2004. Mitä on Folkhälsan. Folkhälsan information 2004. Esite. Lundo: Painoprisma

Folkhälsan. 2012. www-sivut: <http://www.folkhalsan.fi/> . Luettu 3.10.2012.

Friitala. 2011. Saatavissa: <http://www.friitala.fi/> . Luettu 3.10.2012.

Friitala Tehdaskiinteistöt. 11.1.2013. Saatavissa: <http://www.friitalatalo.fi/historia.html> . Luettu 26.1.2013)

Harjunpää, R. & Kuoppala, U. 2001. Naisten vaatteiden sarjonta. Opetushallitus. Hakapaino Oy.

Helén E. 2012. Mallimestarin haastattelu Eila Helén Oy. 11.5.2012. Kokkola

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy

Tässä on uusi Lucia-neito. 2007. Iltasanomat. Saatavissa: <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1288335023525.html> . Luettu 3.10.2012

Jaakola, C., Engblom, E. & Sundström, L. 2002. Ajattomasti ja muodikkaasti nahasta. Opetushallitus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Lappalainen, P. & Alman, M. 1996. Kansakunnan vaatettajat. Porvoo: WSOY

Leponiemi, A. 2012. Ammatinopettajan haastattelu. 23.4.2012. Pietarsaari.

Liesvirta, Ü. 2007. Mallimestari globalisoituneen sarjatuotannon situationaalisessa prosessissa. Kokemuksen tutkimus. Helsingin yliopiston kotitalous- ja käsityötieteiden laitos, käsityötieteen pro gradu –tutkielma.

Paldanius, S. 2012. Vautsi Vau Visual Design Oy. Juhlanetti. Vuoden juhlat. Lucianpäivä. Saatavissa: <http://www.juhlanetti.fi/vuoden-juhlat/lucian-paiva> . Luettu 1.1.2013)

Ravila, P., Koskenniemi, M., Koskimies, R., Oittinen, R.H., Puntila, L.A., Reenpää, Y., Suomalainen, P., Waris, H. & Wuolijoki, J. 1960. Otavan iso tietosanakirja, osa 4. Keuruu: Otava

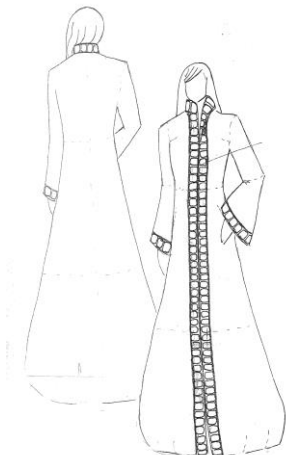
Silventoinen-Inkinen, R. 1986. Pieni turkisopas. Porvoo: WSOY

Simonen, L. 2012. Vaatetusalan koulutusohjelman insinöörin haastattelu. 18.5.2012. Pietarsaari.

Sivander, S. 2009. Mallimestarin työnkuva suunnittelijan työparina. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Vaatetusalan koulutusohjelma.

Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2013. www-sivut. Saatavissa: <http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/CBF294C2E8A7BBE1C2257102004C5471?openDocument&lang=FI>. Luettu 1.1.2013

Lucia-neidon lammasturkin työohjeet ja poikkileikkauskuvat

Materiaalit

- Valkoista lammasmokkaa
- Hopeista nappanahkaa (jos nahka on pehmeää ja venyvää, se kannattaa tukinauhoittaa tai naulata ja liisteröidä).
- Vaaleaa vuorikangasta
- Vanua kaulukseen
- Turkishakaset (6kpl).

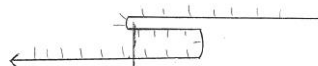
Etureuna

- Tuulilista alkaa n. 1cm ennen ensimmäistä hakasta, se on hopeista nahkaa.
- Ensimmäinen hakanen on 18 cm:n päässä kauluksen etureunasta, hakasia tulee 6kpl, 7cm:n välein.
- Tuulilistan valmis leveys on 5cm ja pituus 39 cm.
- Etureunan, kauluksen ja hihojen kuviossa on lampaan karvaa ja hopeista nahkaa päällä ja alla.
- Koko turkissa on karva päällä.

Kaulus

- Kaulukseen voi laittaa hieman vanua sisälle tukemaan sitä ja antamaan ”muhkeutta”.

Helma

- Helmaan tulee muotolaskokset suorasaumakoneella, muotolaskosta ei tarvitse leikata pois, jos Lucia-neito haluaa myöhemmin purkaa muotolaskokset pois. Helmaan jää raakareuna.

Hihansuut

- Jos etureuna ja hihansuu vaativat vielä erillisen päällitikkauksen, se kannattaa laittaa.

Vuori

- Vuoreen voi käyttää jotain vaaleaa vuorikangasta.
- Vuoreessa on väljyyslaskos takana (4cm). Helmassa vuoriin ommellaan kanttaus.
- Vuorin kaavoissa on saumanvarat.

Tasku

- Taskupussi on vuorikangasta, taskulistat nahkaa.